

NICOLAE ESINENCU – POETUL MODERN

LIUBA MUNTEAN

Abstract

The poetical work of Nicolae Esinencu is the product of modern literary position. With an unprecedented fragmentary vision of the world, Nicolae Esinencu was and remained an emblem of uncomfortable and maverick writer who is always on strike against the society, in direct opposition to power, in fighting against the prejudices. For Nicolae Esinencu never existed „forbidden” topics and issues, formulas or expressions taboo. We intend to show the modernity of the work of Nicolae Esinencu according to the principles of Hugo Friedrich (theorist of modernism) - ontological vision, his relationship with divinity which is a complicated one; language crisis, new words reinventing; complexity of lyrical ego and relationship with himself.

Keywords: Nicolae Esinencu, modernism, Hugo Friedrich, ontological vision, language crisis, lyrical ego.

* * *

Opera poetică a lui Nicolae Esinencu, ca formulă, este produsul unei poziții literare moderne. Criticul și istoricul literar Ion Ciocanu afirmă că tot ce scrie Nicolae Esinencu „nu prea seamănă cu ceea ce a mai scris, nu prea seamănă cu ceea ce scriu alții.”

Cu o nemaîntâlnită viziune fragmentară asupra lumii, Nicolae Esinencu a fost și a rămas o emblemă a scriitorului incomod și nonconformist, care se află mereu în grevă împotriva societății, în directă opoziție cu puterea, în luptă cu prejudecățile. Pentru Nicolae Esinencu niciodată n-au existat teme și probleme „interzise”, formule sau expresii tabu: „Să vezi și să nu crezi: / Dușmanul se pișă / În capul moldoveanului, / Și moldoveanul cântă” (Minunea minunilor). Pe Esinencu îl interesează efectele artistice dobândite, surpriza ideatică produsă. Răsturnarea percepției obișnuite se obține cu ajutorul paradoxurilor sau al răsturnărilor, prin parodii, prin absurd și alogic: „Cineva scutură de jos frânghia! / Are să mă frigă de Soare! / Are să mă pocnească cu capul de Lună!” (Frânghie la cer). Poeziile lui sunt niște adevăruri rostite verde-n ochi, niște „experimente”: „Umblăm prin timp / Precum umblă mâinile bărbaților / Pe sub fustele muierilor” (Constatare). Nicolae Esinencu pune accentul decisiv pe sugestia neașteptată, care e declanșată, de obicei, în partea finală a poeziei. Nicolae Esinencu e un excentric, un extremist, un teribilist, un cinic, este satiric, caustic, șocant – dar, toate aceste calificative nu-l surprind în totalitate, pentru că autorul reprezintă, de fapt, un amestec al tuturor acestor calificative. După cum afirmă academicianul Mihail Dolgan, „în toate situațiile Nicolae Esinencu a fost și rămâne un mare ironic și avangardist. Scriitura lui Esinencu atacă așa-numitele „teme majore” și explodează tocmai acolo unde nici nu te aștepti”: „Cum merele / În zilele noastre / Sunt atât de mari, / Ar fi o mare nenorocire / Să se așeze / Pe sub copac / Vreun Newton!” (Borcane cu aer) De obicei, aproape fiecare poezie a lui Nicolae Esinencu e compusă din două părți, din a căror ciocnire rezultă efectul ei estetic; prima parte e o constatare banală a unui fapt, partea a doua – e un fel de poantă, o interpretare neașteptată. Surpriza e generată de rîndul sau de strofa finală, sensul întregii poezii urmând să fie sugerat prin acest rînd sau strofă: „Da, / De la viață luăm puțin – / Plătim scump, / Dar, dacă n-am plăti scump, / Pentru ce ne-ar trebui o viață ieftină.” Sau: „Aseară / Cineva / Nu s-a întors de pe mare. / În zori, / Vinovate, / La mal au venit valurile...” ș.a.

Când spunem Nicolae Esinencu, subînțelegem „copilul teribil”; când spunem „copilul teribil”, subînțelegem Nicolae Esinencu pentru că formula utilizată constant de autor este polemica și / sau protestul: „Protestez. / Am dreptul, dacă mă gândesc mai bine, / La o cantitate mai sporită de aer, / Rezerve sunt – / Chiar mai ieri au murit vreo trei” (Protest).

Repetiția se consideră o figură fonică ce constituie o modalitate de a accentua un gând. Repetiția în cazul lui N. Esinencu e una obsesivă. Unul și același vers e repetat consecutiv, de obicei, de trei ori: „Bre, ce fac cei din frunte? Merg” (Coloana), „De ce nu respiră” (Alo). Există și cazuri când versurile se repetă consecutiv de patru ori: „Mama mea e c-un picior – / Un popor cu un picior” (Veșnicie), „Ce face vecinul?” (Idiotenie) sau „Merg înainte / Și cineva mă împinge / Înapoi” (Nisipuri mișcătoare)

Ordinea lucrurilor – banală, cuprinsă de plictiseala cotidiană, e întoarsă pe dos, într-un fel anume teribilist: „Soția m-a decapitat / Și-mi poartă capul / În poșetă. // Ca să nu mă decapiteze, zice, / Altă femeie” (Decapitare). Femeia nu e un model de grație, limbajul poemelor intime e lipsit de patetism sentimental: „Sunt o Fabrică / De însămânțat femeile, // Te însămânțez / Și pe loc te îmbolnăvești / De viață” (Fabrica de însămânțat).

Modernitatea lui Esinencu poate fi demonstrată și după principiile propuse de Friedrich Hugo.

Viziunea ontologică

Eul liric nu are frică de moarte: „Nu mă tem / De ușa ce mi se închide”, marea sa frică vine din nesiguranță, din necunoașterea a ceea ce va găsi dincolo de ușa care se va deschide: „Mă tem / De ușa ce mi se deschide”, moartea fiind mai importantă decât viața: „Viața se apleacă – / Să treacă pe sub moarte” (Viața); „Nu se poate să treci prin viață / Și să nu fii încărcat / De nemurire” (Nu se poate); viața e o pedeapsă, moartea e adevăratul sens: „Clar, / Suntem trimiși pe Pământ / Pentru a muri. // Clar, / Nu cunoaștem motivul / Acestei aspre pedepse” (Clar). Deși recunoaște că sunt două dimensiuni pe pământ – „nașterea și moartea”, poetul e în căutarea a ceva nou, a ceva care poate nici nu există, e însetat de cunoaștere ontologică: „Știu două dimensiuni pe pământ: / Nașterea și moartea. // Pe a treia o caut!” (A treia dimensiune); „Vreau să declar: / Eu am mai avut o viață. / Vreau să zic: Am mai trăit cândva pe pământ” (Două vieți și-a treia) sau: „Dumnezeu a slăbit rău. // ...Și trage să moară” (Respirați, vă rog). Eul liric încearcă imaginar să ajungă la Dumnezeu, cu ajutorul unei funii suspendate. Acest tupeu se datorează doar mării dorințe de a cunoaște Divinitatea și lumea ei, în poezia Frângerii la cer. Dar, ne dăm seama că eul liric își dorește să cunoască nu doar Divinitatea, ci și opusul ei: „De mult țineam să intru în iad, / Dar tot n-am avut când. / Am să mă reped acum!” (Izgonirea femeii). Călătoria imaginară în acest spațiu terifiant este asemeni unei vizite ordinare.

Relația sa cu Divinitatea este una complicată. Eul liric îl umanizează pe Dumnezeu susținând că „Mereu nu ne-am înțeles. / De la ceartă era să ajungem / Chiar și la bătaie, / Numai fuga l-a scăpat pe Dumnezeu / De câțiva zdupaci” (Cheia de la camera cu suflete). Probabil că autorul e nesatisfăcut de imposibilitatea sa de a cunoaște transcendentul, de a descoperi imaginea vizuală a sufletului. Neputința aceasta duce la tăgăduirea credinței: „Cioburile bisericii ruinate / S-au împrăștiat / Ca un ochi spart” (Biserica). Și totuși, Dumnezeu e cel care le vede și le conduce pe toate: „Dumnezeu / Dă cu palma un nor / La o parte, / Scoate capul de după nori / Și cată la pământ” (Control).
Limbajul

Se observă tendința de a reduce poezia la câteva versuri (uneori chiar la două rânduri), ceea ce denotă dorința de a spune mult în cuvinte puține. Criza limbajului se resimte în poezia Cuvântul: „Vroiam cuvântul cela / Să-l spun în stradă, poate, / Tu însă ai zis: of, n-aici, / Să mergem mai departe.” Creația lirică a lui Nicolae Esinencu, supranumit „copilul teribil” al poeziei basarabene, este formată din paradoxuri, din contraste. Spune adevărul din naivitate, este deschis, direct, sincer, simplu, dar și ciudat, teatral, îndrăzneț la vorbă, impertinent, chiar provocator. Adoptă un limbaj provocator, mai puțin obișnuit pentru poezie: „Paparudă-rudă / Tâță crudă” (Paparudele); „Am să-ți deschei bumbii de la bluză / Cu limba” (Cuvinte de chemat fetele); „Dezvirginez / Zilnic / La orice oră // Gratis” (Anunț); „Ce femeie superbă – / Numai picioare și spermă” (Ce femeie superbă).

Evocarea miturilor nu aduce nicio noutate. Poetul nu încearcă o interpretare dar, pur și simplu, expune esența mitului, de exemplu, în Mitul lui Sisif.

Este prezent și intertextul. În textele sale este preluat personajul lui Ion Creangă – Ivan Turbincă, dar figurează și Julieta lui Shakespeare, Tatiana lui Pușkin, Anna Karenina a lui Lev Tolstoi. De asemenea, se fac referiri și la teoria lui Arhimede despre punctul de sprijin cu care s-ar putea răsturna Pământul, dar și la legea atracției universale a lui Newton.

Nicolae Esinencu nu doar reinventează cuvinte noi: „cetată”, „plopoaică”, „rufăciune”, dar inventează și tipologii nemaiîntâlnite: „S-a constatat că sunt / Mai multe categorii de sâni: / Sâni-diplomă, / Sâni-apartament, / Sâni-mașină, / Sâni-blană, / Sâni-pantofi, / Sâni-cizme, / Sâni ciorapi...” (Poemele sânilor).

Relația eu-eu

Și structura eului liric este una complexă. Acesta neagă tot, se satură de tot, chiar și de lucrurile de care nu te poți plictisi – de casă, de curte, de stradă, de lume, ca mai apoi să-i fie „dor de dor”. Chinuit de marea singurătate, poetul se identifică cu „un plop singuratic, trist” (Singurătate). Crâmpieie de viață obișnuită, gesturi, imagini, senzații, obiecte care altora nu le vor fi spus nimic, au erupt în sufletul eului liric: „Fâlfâie / Perdelele curate / Ale cerului // O fi spălat rufele / Mama / La țară” (Poem). Sau: „Seara, / Când ne culcăm, / Punem ziua trăită sub pernă. // Dimineața, vai, / N-o găsim nicăieri” (Joc).

După cum afirmă criticul literar Vitalie Răileanu, „toate volumele lui Nicolae Esinencu par niște clădiri nefinisate [...], ridicte după planurile unui architect ce sfidează normele artei, propunându-și să construiască un edificiu fără precedent”.